

3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : Підручник / Кол. авт. під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М. І. Пентиліук : Підручник для студентів-філологів. – К. : Ленвіт, 2000–262 с.
5. Педагогическое речеведение. Словарь-справочник / Под ред. Т. А. Ладыженской и А. К. Михальской; сост. А. А. Князьков. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Флинта, Наука, 1998. – 312 с.

Нестерук М.В.,

магістрант,

Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – к. філол. н., доц. **Е.В. Олійник**

КОМУНІКАТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСТИХ ОДНОСКЛАДНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Вивчення стилістичного функціонування різних синтаксичних конструкцій української мови є актуальною проблемою з точки зору їхньої недостатньої дослідженості. Серед питань, що потребують теоретичного осмислення, на окрему увагу заслуговують прості односкладні речення, які виявляють специфіку використання в різних сферах мовленнєвої діяльності.

Граматичні ознаки та семантичні функції простих односкладних речень висвітлювалися в науковій літературі (П.С. Дудик, В.Д. Горяний, Н.А. Москаленко, Р. Христіанінова). Однак окремого вивчення функціонування односкладних конструкцій у різних стилях мови немає, що робить нашу розвідку актуальною.

Мета статті – схарактеризувати комунікативні особливості односкладних речень у художньому дискурсі.

Високий рівень сучасної теорії синтаксису дає змогу охарактеризувати синтаксичні одиниці з різних аспектів, тому просте речення описують на формально-граматичному, семантико-синтаксичному та комунікативному рівнях.

Односкладні речення являють собою структурно-семантичний тип простого речення, організуючим центром якого є один головний член речення [2, 85].

Односкладні означено-особові речення характеризуються перенесенням акценту з діяча на дію, нагнітанням дії особливо у тих випадках, коли дієслово стоїть у наказовій формі. Тому ці конструкції пов'язуються з мовою емоційною – насамперед розмовною, а відтак – її відтворенням у художніх текстах: – *От загадала собі – тримати руку на розпеченім залізі, доки не скажу тричі повільно: “Покохала, кохаю, кохатиму...” А він і не знав про це! – засміялась Ляля* (О.Гончар). У найзагальнішому і водночас найзвичайнішому

своєму вияві стилістична своєрідність односкладних означено-особових речень полягає у тому, що через відсутність підмета – займенника в них більше, ніж у двоскладних означено-особових реченнях, зосереджується увага на головному члені, вираженому дієсловом.

Неозначено-особові речення сприймаються на фоні особових як такі, що позначають дію, суб'єкт якої відомий співрозмовникам із загального змісту або з позамовних обставин, але він не називається, наприклад: *Засвітили в вагоні* (А. Тесленко); *Над лиманом білять синім, білять білим над лиманом* (М. Вінграновський); *А з яким звичаєм народним проводжають тут хлопців до військкомату!* (О. Гончар).

Узагальнено-особові речення відзначаються образністю, експресивністю; у нехудожніх стилях вони вживаються рідко; основне їх місце застосування – розмовна мова, художні тексти, фольклор: *І знову зриває жінку, яка вже з лайки хотіла перейти на плач: – Щоб тебе дерло і не переставало, щоб тебе надвоє передерло, як попівську перину. Годиш, годиш йому, наче панській болящі, а він самшедший, ніякого поняття не має...* (М.Стельмах).

Щодо категорії безособовості, то, будучи внутрішньо дуже розгалуженою, поєднуючи в собі різноманітні логіко-змістові й стилістичні варіанти, вона знаходить в обох формах прозових текстів так само розгалужене синтаксичне вираження. Ним виступають структурні форми односкладного безособового речення.

Безособові речення мають у своєму складі і такі, які з точки зору стилістичної, вже значною мірою стандартизувались і закріпились за певними сферами вживання, перейшовши до категорії емоційно-нейтральних засобів. І такі, що містять яскраво виявлену експресію і можливі лише у тих текстах, де ця експресія підкріплена обставинами мовлення і змістом. В авторській мові, зокрема в пейзажних описах, вони служать засобом створення таких картин, які особливо близькі кожній людині, бо викликають емоції співпереживання, співзвучності за настроєм, наприклад: *Тихо, сонячно і мляво, а дерева гойдаються від верхів'я до самої води, стрибають, мов на якомусь фантастичному екрані. Чи, може, це тільки їхні відображення ходять, гойдаються по воді, зламаний брижами? Хочеться сісти, зануритися у воду, по саму шию – пити і спати, спати і пити. Все навкруги туманіє, розмлявилось, ніби пригнічене важкою літньою спекою* (О.Гончар).

Односкладні номінативні речення досить часто вживаються в українській літературній мові, проте сфера їх поширення порівняно вузька – це переважно різноманітні художні тексти.

Пояснюється це специфікою номінативних речень: основне їх призначення – створення статичних описів. Вони мають здатність передавати думку окремими, іноді не зв'язаними між собою частинами; малювати картини не суцільними мазками, а наче пунктиром. Такий спосіб відтворення думки властивий художнім творам і дуже рідко може бути застосований у тих текстах, де на перше місце висувається логічний зв'язок між поняттями, їх взаємне підпорядкування.

Номінативні речення, вживані для створення, зокрема, предметно-зорової образності, відзначаються, як відомо, статичністю. Описи, створені ними, справляють враження нерухомих, мертвих, якщо не підтримуються динамічним контекстом. У художній мові ці номінативні речення, об'єднані в групи, служать також для показу масовості зображуваного. Вони можуть мати збірне значення, можуть позначати процеси, дії, виконувані з участю багатьох осіб тощо. Характерна їхня риса – специфічна перелічувальна інтонація. Проте виразно акцентована інтонація перелічення характеризує ці конструкції як такі, що мають на меті підкреслити саме велику кількість перелічуваного, силу враження від нього, інтенсивність переживань, наприклад: *Чорні, бурі... Села, що дають капітанів на весь світ... Мітинги!.. Майовки!.. Про все це Данько чув уперше* (О. Гончар).

Номінативні односкладні речення у художньому творі відіграють також важливу композиційну роль. Вони вводять у розповідь нових людей, нові події та ін. Особливість їх у тому, що вони начебто відтворюють самий процес сприймання у всій безпосередності супровідних емоцій. Це може бути холодна байдужість: *А, Антін. Де ти був?* (А. Тесленко).

Отже, односкладні речення виконують важливі стилістичні функції, забезпечують оптимальне сприймання тексту реципієнтом, лінійно організовуючи мовлення. Односкладні конструкції менш частотні в усіх формах і стилях мовлення, але особливості їхньої структури й семантики зумовлюють лаконічність, актуалізацію дії чи ознаки, предмета чи явища, експресивність та емоційність. Доцільне використання односкладних речень дає змогу висловити найтонші відтінки думки, сприяє піднесенню загальної культури мовлення.

Література

1. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (Просте речення; еквіваленти речення) : [монографія] / П. С. Дудик. – К. : Наук. думка, 1973. – 288 с.
2. Христіанова Р. О. Просте речення в шкільному курсі української мови [Текст] : Посібник для вчителя / Р. О. Христіанова. – К. : Рад. школа, 1991. – 160 с.

Нікішина Т.І.,

кандидат філологічних наук,

Бердянський державний педагогічний університет

СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ FREEDOM В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Якісний розвиток держави залежить від обраної політики, вектора політичної думки. У сучасному світі саме політикам належить значну роль у визначенні статусу країни, її напрямку, режиму і форми правління. Мета

кожного політика - отримати і зберегти владу, мотивуючи електорат довірити свою волю обранцеві. Основою політичних стратегій і засобів маніпуляції зазвичай є ораторське мистецтво, тобто слово.

Концепт як згусток культури, розвивається, наповнюється в суспільстві, обростаючи новими значеннями, денотатами, мотивами вживання. У мовному середовищі, в якій функціонує певне ментальне утворення, відбувається вплив досвіду і умови проживання багатьох поколінь. Важливість і актуальність, що і показує маніпуляційної можливість, визначається частотністю вживання концепту, розкриваючи волю і бачення громадянами певного політичного події.

Починаючи з античних часів робилися спроби надання повного тлумачення явища свобода (Аристотель, Платон, Сократ та ін.), які тривають і по сьогодні Н. Д. Арутюнова, О. П. Ждановський, О. Г. Лісіцин, З. Д. Попова, А. С. Солохіна, Й. А. Стернін та ін.), оскільки свобода набула нових значень та наповненості у когнітивній картині світу різних націй.

Мета нашого дослідження – аналіз специфіки вживання концепту FREEDOM в політичному дискурсі Великобританії початку XXI століття, його вплив на розвиток політичної системи на матеріалі виступів політиків, законодавчих документів. Поставлена мета передбачає виконання відповідних завдань:

- розгляд фактичного матеріалу (частотність вживання концепту FREEDOM в правових документах і виступів);
- визначення синтаксичних способів об'єктивації концепту FREEDOM в політичному дискурсі Великобританії
- виявлення маніпуляційних можливостей використання досліджуваного ментального освіти.

Одиниці синтаксису є ефективним прийомом репрезентації концепту, так як певне побудова тексту надає можливість проаналізувати хід думок, виділити суть і акцентувати на головних тезах, розкрити емоційний стан мовця. На наш погляд, вивчення цього питання відіграє важливу роль в дослідженні концептів, оскільки політичний дискурс характеризується жвавістю, діалогічність (орієнтується на сприйняття і реагування слухача).

Політичний дискурс відносимо до експресивного виду мовлення, тому побудова тексту і його внутрішній зміст відзначається специфічними засобами. За Д. Шмельовим, який відзначає, що експресивні елементи мови розмежовуються на “ті, які характеризують емоційний стан мовця або його ставлення до предмета повідомлення (або також направлено на те, щоб емоційно впливати на співрозмовника); ті, які характеризують самого оратора з мовної точки зору. У першому випадку можна говорити про (власне) експресивних, у другому - про характерологічних засобах мови” [1, с. 44].

Основним синтаксичним засобом у створенні текстів політичного дискурсу є вживання простих речень, правильних і чітких в побудові, які відрізняються точністю і чіткістю. Загальновживаним явищем стає використання риторичних питань, які мобілізують думки реципієнта, закликаючи зробити правильний вибір. Вживання таких пропозицій створює

проблемну ситуацію, при вирішенні якої реципієнт налаштовується на певну відповідь.

Політичний дискурс Великобританії початку ХХІ століття відзначається широтою використання стилістичних тропів і фігур, які значно підвищують емоційний стан, художність мови, експресивність повідомлення. Таким чином, реалізація синтаксичних засобів репрезентації концептів, FREEDOM в британському політичному дискурсі відбувається за допомогою таких прийомів: переважне вживання простих речень (іноді ускладнених однорідними членами); використання повторів, кліше; риторичні питання; різний графічне написання залежності від мети висловлювання. Таким чином, політичний дискурс відрізняється образністю, емоційністю, глибоким патріотизмом в зображувані головної цінності нації - свободи.

Література

1. Катаева Н. М. Русский концепт ВОЛЯ (От словаря – к тексту) : Дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 “Русский язык” : Екатеринбург, 2004. – 180 с.
2. Попова З. Д., Стернин И. А. Лексическая система языка. – Воронеж : Изд. Воронежского ГУ, 1984. – 148 с.
3. Стернин И. А. Лексическое значение слова в речи / И. А. Стернин. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1985. – 171 с.
4. Шмелев Д. Н. Слово и образ / Д. Н. Шмелев. – М. : Наука, 1964. – 120 с.

Огарь Ю.В.,
аспірант,

Київський університет імені Бориса Грінченка,
науковий керівник – к. пед. н., доц. **Н.М. Дика**

СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сьогодні основним завданням загальної середньої освіти є вивчення предмета крізь призму самореалізації із залученням суб'єктивного досвіду для формування ряду ключових та предметних компетенцій старшокласника та вмінь будувати своє життя, враховуючи нахили та долаючи власні вади, правильно визначати свою майбутню траєкторію, а головне – отримувати радість від навчання, власного прогресу та зростання інших.

Орієнтація на особистісний простір старшокласника, його особливості засвоєння матеріалу та спрямування щодо майбутнього фаху забезпечить формування ключових та предметних компетентностей, а застосування навчальних ситуацій як засобу реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчання української мови сприятиме пізнавальній активності учнів, наблизить